

Langstudeerders: negen casussen

De Eerste Kamer behandelt binnenkort het wetsontwerp Collegegeld Langstudeerders. Dat komt bovenop de liberalisering van de collegegelden die in de Wet Versterking Besturing is ingevoerd. Het probleem met dit soort wetgevingsexercities is dat de parlementariërs geen flauw idee hebben hoe hun abstracte wetten uitpakken voor concrete studenten van vlees en bloed. In arren moede leggen ze de ethische en financiële pijn bij de instellingsbesturen: gelieve ruimhartig gebruik te maken van een hardheidsclausule of van uw noodfonds (Profileringsfonds) om schrijnende gevallen op te vangen. Het ontbreekt de parlementariërs aan de know-how en denkdiscipline die nodig is om zicht te krijgen op de gevolgen voor diverse categorieën studenten. Wat ontbreekt is een catalogus van langstudeerders: een typologie van studenten die getroffen worden door de nieuwe wettelijke maatregelen. Zo'n catalogus zou kunnen worden opgesteld door studentendecanen of door landelijke studentenorganisaties, maar ik heb nog niets gehoord van initiatieven in die richting. Als aanzet tot zo'n catalogus, beschrijf ik hieronder negen fictieve casussen.¹ Maar ik kan niet helemaal garanderen dat ik alle wettelijke finesses goed begrepen heb.

Casus 1: Omscholer Otto

Otto heeft het masterdiploma van het Conservatorium behaald, maar ten gevolge van een verkeersongeluk moet hij zijn muzikale beroepsaspiraties opgeven. Hij besluit een bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid te gaan doen. Hij betaalt van meet af aan het instellingscollegegeld van 6120 euro, want dit is zijn tweede bachelorstudie. Ook voor zijn (tweede) masteropleiding Nederlands Recht is hij een hoog instellingscollegegeld (14.280 euro) verschuldigd.

Casus 2: Snelle omzwaaijer Paulien

Met een prachtige cijferlijst haalde Paulien in 2008 het eindexamen VWO. Ze ging Geschiedenis studeren, maar na enkele maanden concludeerde ze dat ze toch liever Rechtsgeleerdheid ging doen. De studieadviseur adviseerde haar, vanwege de prestatiebeurs, zich vóór 1 februari uit te schrijven en per 1 september 2009 aan de nieuwe studie te beginnen. Van de langstudeerdersboete was toen nog geen sprake. Haar nieuwe studie ging voorspoedig en per 1 maart 2011 kreeg ze, zeer eervol, een Academie-assistentenschap (KNAW) van 2 dagen per week om mee te lopen in een onderzoeksproject. Daardoor liep ze natuurlijk wel een flinke studievertraging op. Tot haar diepe frustratie moet ze na drie jaar Rechten, bovenop het wettelijk collegegeld (1713 euro), een toeslag van 3000 euro betalen, want die paar maanden Geschiedenis worden haar als een vol inschrijvingsjaar toegerekend. Voor haar eenjarige masteropleiding Nederlands Recht kan ze vervolgens volstaan met 1713 euro per inschrijvingsjaar, mits ze die opleiding binnen twee jaar voltooit. Maar ze moet tegen die tijd nog uitzoeken of ze kan voorkómen dat ze daarna, ingestroomd in de tweejarige researchmaster, het instellingscollegegeld (14.280 euro) moet betalen.

Casus 3: Deeltijdstudent Jan

Jan is na het behalen van zijn VWO-diploma fulltime gaan werken in het bedrijf van zijn vader. Na enkele jaren besluit hij alsnog een deeltijdopleiding Rechten te gaan volgen. Hij neemt voor lief dat hij zodoende geen prestatiebeurs voor de bacheloropleiding kan toucheren (voor de masteropleiding maakt dat niet meer uit, want daar is de prestatiebeurs sowieso afgeschaft). De deeltijdse universitaire bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid duurt minimaal vijf jaar. Met ingang van het vijfde studiejaar betaalt hij, bovenop het normale collegegeld voor de deeltijdopleiding (1504 euro), een toeslag van 3000 euro, want het normale collegegeld geldt slechts gedurende 3+1 jaar (de cursusduur van de *voltijdse* opleiding met een uitloop van één jaar).

Casus 4: Doorstromer Dirk

Dirk is na zijn vierjarige HBO-opleiding Rechten gaan werken, maar na enkele jaren besluit hij alsnog een universitaire masteropleiding Nederlands Recht te gaan doen. Daartoe moet hij een eenjarig efficiëntieprogramma (pre-master) doorlopen tegen een instellingscollegegeld van 6120 euro. Eenmaal doorgestroomd naar de masteropleiding betaalt hij gelukkig weer het wettelijk collegegeld van 1713 euro.

Casus 5: Noeste bèta-student Barend

Barend studeert Wiskunde, met volle overgave. Aan het eind van het eerste studiejaar heeft hij de BSA-drempel (40 studiepunten) gehaald. Na twee jaar heeft hij alle propedeusevakken en drie tweedejaars-

¹ De genoemde collegegeldtarieven zijn van diverse universitaire websites geplukt, waaronder die van de Universiteit Utrecht.

vakken voltooid. Naast zijn major Wiskunde kiest hij de minor Econometrie, die hij aan een Amerikaanse universiteit doorloopt. Mede door deze tijdverslindende buitenlandse escapade haalt hij pas tegen het einde van zijn vijfde inschrijvingsjaar het bachelordiploma. Voor straf is hij in dat jaar een collegegeldtoeslag van 3000 euro verschuldigd.

Casus 6: Herintreder Olga

Olga ging in 1998 Rechten studeren. Ze haalde in 1½ jaar haar propedeutisch examen, maar vervolgens staakte zij de studie. Ze trouwde en kreeg kinderen. Nu de kinderen op de middelbare school zitten, besluit ze haar universitaire rechtenstudie weer op te vatten. De geldigheidsduur van de behaalde tentamens is inmiddels verlopen en ze moet dus de volle 180 studiepunten van de bacheloropleiding halen, wat haar drie jaar zal kosten. Met ingang van haar derde studiejaar betaalt zij, bovenop het wettelijk collegegeld (1713 euro), een toeslag van 3000 euro. Het normale collegegeld geldt weliswaar gedurende 3+1 jaar, maar de twee eerder verbruikte inschrijvingsjaren worden daarvan afgetrokken.

Casus 7: Omzwaaiër Rik

Rik studeerde HBO-Verpleegkunde, maar halverwege zijn tweede jaar werd hij getroffen door een oogziekte. De studieleiding adviseerde hem een ander beroep te kiezen, al was het maar omdat hij zijn stages niet met een voldoende beoordeling zou kunnen afsluiten. Hij switcht naar de universitaire bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. In verband met zijn handicap wordt hij pas bij de start van zijn vijfde H.O.-jaar geconfronteerd met de collegegeldtoeslag van 3000 euro, maar op dat moment heeft hij nog twee jaar voor de boeg voordat hij (met een studievertraging van één jaar) het bachelordiploma zal behalen.

Casus 8: Mantelzorger Miriam

Miriam ging in 1991 Rechten studeren. Halverwege haar derde studiejaar overleed haar moeder. Ze moest de studie staken om in te springen in haar ouderlijk gezin en haar inwonende grootmoeder te verzorgen. Na de dood van oma besluit ze haar universitaire rechtenstudie weer op te vatten, ditmaal in deeltijd. Ze moet nagenoeg de hele bacheloropleiding opnieuw doen, want de geldigheidsduur van de behaalde tentamens is inmiddels ruimschoots verlopen. Met ingang van haar tweede studiejaar betaalt ze een collegegeldtoeslag van 3000 euro.

Casus 9: Sonja's studievertraging, versterkt door drie multipliers

Gegeven. Sonja raakt in opleiding X vertraagd door een of meer van de volgende factoren: studielast hoger dan die van gemiddelde student (lager beginniveau, geringere begaafdheid, hoger aspiratieniveau); jaarlijks beschikbare tijd minder dan 42 weken ad 40 uur per week (verlate start, concurrerende bezigheden, geringere belastbaarheid per week of per jaar).

Multiplier I. Sonja's studievoortgang wordt belemmerd door de rigiditeit van het studie- en tentamenprogramma, dat niet is afgestemd op studenten die vertraging oplopen of hebben opgelopen. Gevolg: geen gelegenheid om vertraging in te lopen; gedwongen leegloop/wachttijden; verlies van zelfvertrouwen.

Multiplier II. Sonja wordt getroffen door de studievertragende sancties die door de studieleiding in het vooruitzicht zijn gesteld om te bevorderen dat studenten zich maximaal inzetten en dat ongeschikte studenten de opleiding verlaten (vertraagde student verliest recht op herkansing; wordt heengezonden via BSA; moet behaalde vakken of vakonderdelen doubleren; geldigheidsduur van tentamens expireert).

Multiplier III. Als Sonja naar opleiding Y omzwaait, wordt zij getroffen door te weinig afstemming tussen de opleidingen X en Y (slechts één instroommogelijkheid per studiejaar, te weinig mogelijkheden voor *credit transfer*).

Overall effect. Door toedoen/nalatigheid van de studieleiding in opleiding X (of in de opleidingen X en Y) wordt Sonja's aanvankelijke studievertraging exponentieel versterkt, zodat het risico steeds groter wordt dat zij tegen een collegegeldtoeslag van 3000 euro aanloopt.

Wetgevers en beleidsmensen plegen uit te gaan van een stereotiep beeld van studenten: bierdrinkende slampampers die te beroerd zijn om veertig uur per week aan hun studie te besteden. Als ze maar serieus zouden studeren, denkt men, kan iedereen het programma in de cursusduur te doorlopen. Men ziet voorbij aan de hardwerkende meerderheid die met vallen en opstaan hun diploma weten te halen. Door dergelijk eenzijdig beleid, gebaseerd op wantrouwen, wordt veel studiemotivatie en talent de nek omgedraaid.

Wes Holleman

weblog onderwijs 9-5-2011

<http://www.onderwijsethiek.nl>